

İCTİHÂD (2)

(...düenden devam)

İctihâd ile bir mes'elenin hükmüne ulaşan kimse *müctehid*, başkalarının görüşünü, delillerini incelemeden benimseyip uygulayanlara da *mukallid* denilir.

Sübkî'nin Cem'u'l-Cevâmi' adlı eserinde işâret ettiği üzere mukal-lid, delîllerini bilmeden bir başkasının akîdelerini kabul eden kimsedir. Peygamber'den rivayet edilen bir hadîse göre müctehid, görüşünde hatâ ederse, samîmi çabasından ötürü bir sevâb alır, eğer isâbet ederse çabasından ve isâbetinden ötürü iki sevâb alır.

İctihâd, sonuç itibarıyla bir kıyaslamadan ibaret olduğundan kesinlik değil, zan ifade eder. Yalnız bütün İslâm ümmetinin ortak ictihâdı demek olan icmâ'ın hatâsız olduğu kanısı yerleşmiştir.

“10- Ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek, Allah'a âittir. İşte Rabbim Allah budur. O'na dayandım, O'na yöneldim... 13- O size, dînden Nûh'a tavsiye ettiğini, sana vah-yettiğimizi, İbrâhîm'e, Mûsâ'ya ve İsâ'ya tavsiye ettiğimizi şerî'at (hukuk düzeni) yaptı. Şöyle ki: Dîni doğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin. Fakat kendilerini çağırdığın

(bu)

esas, Allah'a ortak koşanlara ağır geldi. Allah dilediğini kendisine seçer ve iyi niyetle yöneleni kendisine iletir.”

(Şûrâ: 10, 13)

Bazı bilginler, bu âyetlere ve benzerlerine dayanarak kıyâsın şer'î bir kaynak olduğunu kabul etmemişlerdir. Onlara göre yüce Allah, *“Ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermenin Allah'a âit”* olduğunu buyurmuştur. Gerçi âyetin asıl amacı, Allah'ın doğruyu ve eğriyi âhirette ortaya çıkaracağını belirtmektir ama onlara göre bu âyete göre, ayrılığa düşülen şeyin hükmü ya Allah'ın indirdiği vahiyden, ya da Allah'ın vahyine kıyâstan alınır. İkincisi bâtıldır. Çünkü bu durumda bütün hükümlerin kıyâs ile sabit

olması gerekir. Birinci hüküm doğrudur. Böylece bütün hükümlerin, kıyâs ile değil, nass ile sâbit olması gerekir^[1].

İşte insan düşüncesi âyetten, kıyâsı reddetme anlamı çıkarmıştır. Oysa âyetin amacı ne bir dünya hükmünü tesbit etmek, ne de kıyâsı reddetmektir. Âyetin amacı, insanların ayrılığa düştükleri konularda Allah'ın, âhirette hükmünü verip haklıyı, haksızı ortaya çıkaracağını vurgulamaktır.

Kıyâsı kabul etmeyenler, “*Dîni doğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin*” cümlesini de delîl göstermektedirler. Allah, dinde ayrılığa düşmeyi yasaklamıştır. Kıyâsın, büyük ayrılıklara yol açtığı bilinmektedir. Ayrılığa düşmek de harâm olduğuna göre kıyâsın da harâm olması gerekir.

[1] Mefâtîhu'l-ğayb: 27/149

(devamı yarın..)